

Saadet Erciyas

Çocukluğumda baş döndüren yüksekliğiyle Kültürpark'taki Paraşüt Kulesi, kulenin yanı başında her fuar zamanı kurulan tanıtım standındaki çekilişler. "Acaba duvarda asılı bisiklet bana çıkar mı?" heyecanın çekilişte çıkan bir paket mandala ya da bir çakmakla hayal kırıklığına yenilişi... Babamın, "Tamam bir dahaki gelişe bir kere daha katılırız çekilişe" tesellisi...

Kurban bayramında mahalle muhtarımızın kapı kapı dolaşarak, "Aman deriler Türk Hava Kurumu"na tembihleri... Babamın okuldan getirdiğimiz üçüncü hamur kağıttan sarı zarflara koyduğu bağış öğretmenimize teslim ederken yaşadığımız gurur... Bağış karşılığı alınan pulların özenle pul defterine yerleştirilişi... Çocukluk anılarımızda unutulmaz yeri olan Türk Hava Kurumu...

16 Şubat'ta 90 yılını geride bırakan Türk Hava Kurumu, Cumhuriyet tarihinin tanıklarından bir dev çınar. Bu çınarın gölgesinde kimbilir kaç genç kuruluş amacına uygun olarak havacılığa yöneldi, kurumun "Uçan bir Türk gençliği" yaratma hayalini gerçekleştirdi.

Çocukluk anılarımızın içinde vazgeçilmez bir yeri olan Türk Hava Kurumu Cumhuriyet'in ilanından 16 ay sonra, 16 Şubat 1925'te, Atatürk'ün emriyle "Türk Teyyare Cemiyeti" adıyla kurulmuş. Merkezi Ankara'da olan kurumun ilk tüzüğündeki kuruluş amacı, "Türkiye'de tayyareciliğin askeri, iktisadi, içtimai ve siyasi ehemmiyetini (önemini) tanıtmak ve bu maksatla tayyareciliğe lüzumu olan eşhas (personeli) ve malzemeyi çoğaltmak ve Türk gençliğinde tayyareciliğin aşkını tenemmiye etmektir (aşılmaktır)" diye tanımlanmış.

Kurum, 1935'de alınan kongre kararı ile adını Türk Hava Kurumu olarak değiştirmiş. Bugün Türkiye'nin dört bir yanında 416 şubesi bulunan kurumun İzmir'de Aliğa, Bayındır, Bergama, Bornova, Buca, Dikili, Foça, Gaziemir, Güzelbahçe, Karaburun, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kınık, Menderes, Menemen, Ödemiş, Seferihisar, Tire, Torbalı, Urla ve kent merkezinde (Çankaya) olmak üzere 21 şubesi bulunuyor. Kurumun sosyal medyada paylaştığı fotoğraflar, gençlerin yoğun ilgisinin canlı bir göstergesi...

İzmir ve havacılık tarihi

İzmir'in havacılık tarihine baktığımızda, Türk Hava Kurumu'nun yarattığı etkinin yanında, kente gelen yöneticilerin de havacılığın sevilmesinde, ilgi duyulmasında, farkındalık yaratılmasında katkılı olduğunu görüyoruz. Türk Hava Kurumu Müzesi'nin kurucuları arasında yer alan, havacılık tarihi ve özellikle Türk Hava Kurumu tarihi ile ilgili araştırmaları ve ciddi bir fotoğraf arşivi bulunan emekli asker Mustafa Kılıç [@kokpit.aero](#) ve [@kentyasam.com](#) internet sitelerinde yer alan bu haftaki yazısında İzmir'in Havacılık tarihine değinmiş. Bizi şaşırtan bilgiler derlemiş yazısında. Benim birkaç yıl önce hazırladığım [İzmir'in unutulmuş uçakları](#) yazımda büyük katkısı olan Mustafa Kılıç'ın izniyle İzmir'in havacılık tarihine ilişkin derlediği bilgileri sizlerle de paylaşmak istedim.

İzmir'de deniz havalimanı

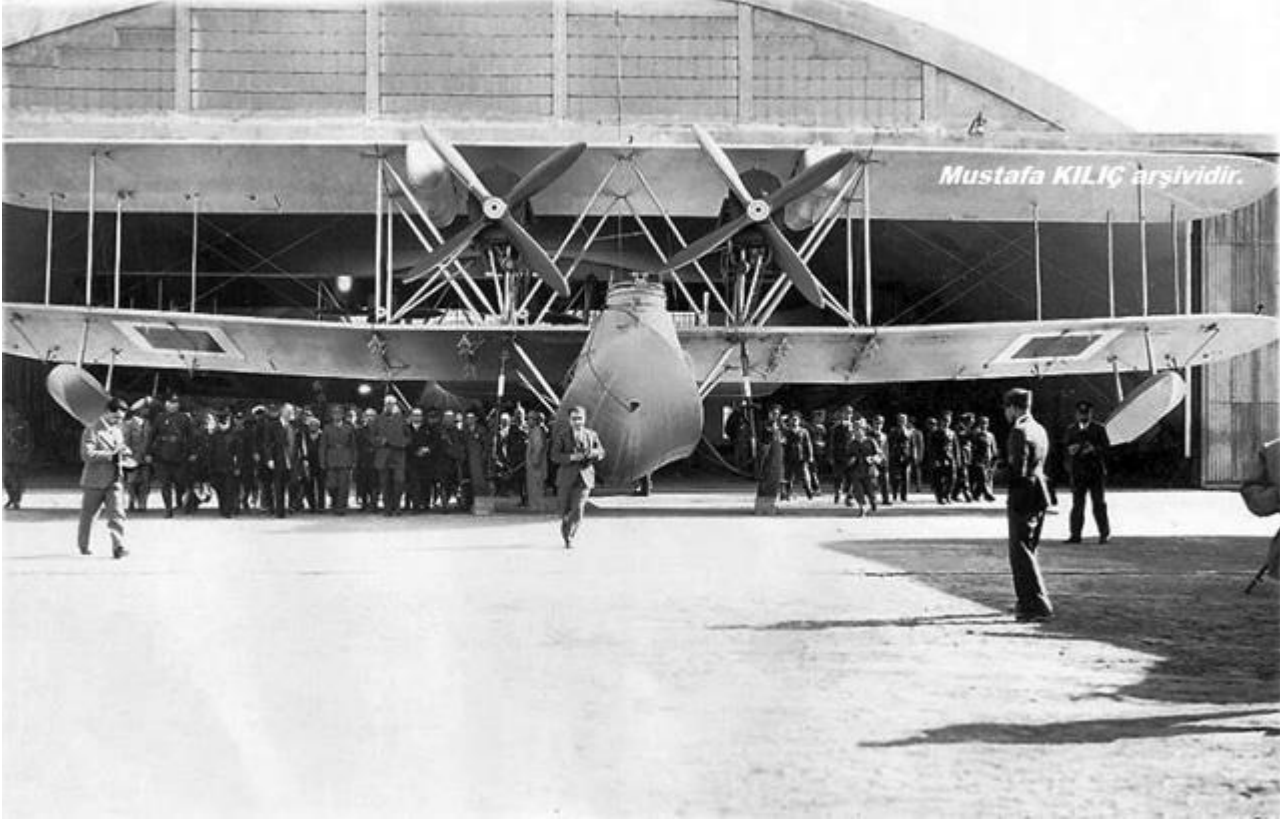
İzmir'de havacılık konusunda etkili yöneticilerden birisinin 16 Mart 1926 ile 9 Ağustos 1935 tarihleri arasında İzmir valiliği yapan Kazım Dirik Paşa olduğunu anımsatıyor Mustafa Kılıç. Valinin ["Yer, gök ve denizlerde Türk varlığını koruyan ve ulusun inancını kazanmış olan Tayyare Cemiyeti'nin uzun yıllardan beri bildiğim çalışma savaşını aklımdan geçirdikçe verimleriyle göğsüm kabarıyor"](#) sözlerinin havacılık tarihine veridği önemin kanıtı olduğunu dile getiriyor. Konak Meydanı'ndaki Sarıkışla'nın hemen yanı başında konuşlanan deniz-havalimanının ise Cumhuriyetin ilanından sonra sadece İzmir'in değil Türkiye'nin ilk deniz-

havalimanı olduğunu anlatıyor Kılıç. Şu bilgileri paylaşıyor bizlerle :

1

Alınan deniz uçaklarının ikmal ve bakımları burada yapılmıştır. 1925 yılında Türk Tayyare Cemiyeti tarafından deniz uçak iskelesi ve tahta bakım-ikmal hangarları yaptırılmıştır. Gaziemir, o zamanki adıyla Seydiköy Hava Meydanının da bakım ve yeni yerleşim binalarının yapımı Türk Tayyare Cemiyeti (T.Ta.C.) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu bilginin ardından bir fotoğrafı paylaşıyor Mustafa Kılıç. 23-24 Haziran 1934 tarihine ait fotoğrafta Atatürk ve İran Şahı Rıza Pehlevi bir deniz uçağı hangarından çıkarken görülüyor. Kayıtlarda bu hangarın yeri konusunda resmi bir belge bulunmadığını belirten Kılıç, "Tahminimce Güzelyalı olmalıdır diye düşünmekteyim. Zira Güzelyalı askeri lisesinin spor salonunun eski bir uçak hangarı olduğunu duymuştum. Bu konuda bilgi sahibi olanların bana ulaşmalarını arzu ederim" diyor.

Türkiye'deki üç paraşüt kulesinden biri İzmir'de

Havacılıkla ilk tanışması birçok genç gibi paraşüt kulesinden atlamakla başlayan ve kendisinin ilk kez Eskişehir'deki paraşüt kulesinden atladığını anlatan Mustafa Kılıç, İzmir'din Türkiye'deki üç paraşüt kulesinden birine sahip olmasının da önemli olduğunu dile getiriyor. 9 Eylül 1937 tarihinde açılışı yapılan paraşüt kulesi için THK Yönetim Kurulu'nun aldığı karar doğrultusunda, projesi Mimar Bedri Tümay ve Mimar Algrandi tarafından yapılan özgün çalışmanın onay gördüğünü, yapım ve kontrolünü Mühendis Muammer Tansu'nun 38.758, 61 TL'ye üstlendiğini belirtiyor. Kulenin bir buçuk yıl gibi kısa bir sürede tamamlandığını anlatıyor. İzmirliiler arasında bir dönem "Paraşüt kulesinden atlamayana kız

vermezler" diye söylentinin çıktığı kulenin yapımına ilişkin şu bilgileri paylaşıyor:

Kulenin bulunduğu yer, denizden 4,50 metre yükseklikte, hafif meyilli ve arızasız dolma bir zemindir. Temel çalışmalarına başlanınca killi ve çamurlu toprakla karşılaşmıştır. Yeniden yapılan hesaplar sonucu 25 x 25 ölçülerinde ve 8-12 metre uzunluğunda 64 kazık çakmaya karar verilmiştir. Daha sonra bir tonluk tokmaklarla çakılan meşe kazıkların adeti 75'e çıkartılmıştır. Bornova kum ve çakılı ile 24 milimetrelik demirler kullanılmış, Yunus ve Aslan marka çimentolar tercih edilmiştir. Açıldığı günden bu güne zaman zaman kesintiler yaşasa da gençlerimize havacılığı sevdirmek adına faal olarak tutulmaktadır.

İzmir'deki paraşüt kulesinin yanı sıra Eskişehir ve Ankara'da da birer paraşüt kulesi bulunuyor. Paraşüt Kulesi demişken THK'nun fuardaki heyecan veren sergiliklerini de anımsatıyor Mustafa Kılıç. THK Uçak Fabrikası'nda üretilen ve usta planörçüler tarafından akrobasi uçuşlarında kullanılan THK-3 planörü Habicht'in (Doğan) ilk kez bu fuarda sergilendiğini söylüyor.

Bağış konusunda İzmir farkı

Mustafa Kılıç'ın bizlerle paylaştığı İzmir'in havacılık tarihinde, bağış uçaklar konusu kuşkusuz büyük önem taşıyor. İzmir'de ve ilçelerinde yaşayan havacılık sevdalılarının Türk Tayyare Cemiyetinin (T.Ta.C.) yurt genelinde başlattığı bağış uçak kampanyasına büyük ilgi gösterdiğini anlatan Kılıç, "1925 - 1935 yılları arasında 24 uçak alarak T.Ta.C. aracılığı ile Hava Kuvvetleri'ne bağışlamışlardır" diyor. İzmirlilerin paranın yanı sıra gayrimenkul bağışlarında da bulunduğunu anımsatan araştırmacı Mustafa Kılıç, bir başka bağış kampanyasında ise insanların evlilik yüzüklerini bağışladığını, altın evlilik yüzüklerini getirenlere gümüş yüzüklerin verildiğini belirtiyor.

İzmir'de bağış uçak kampanyasının ardından da Türk Hava Kurumuna ilginin sürdüğünü anlatan Mustafa Kılıç, 2 Mart - 8 Mart (1937) tarihleri arasında İzmir ve civarında Türk Hava Kurumu adına tanıtım, gösteri ve halk uçuşlarına da değiniyor. "Halkın yoğun ilgisi

karşısında iki gün olarak planlanan uçuşlar altı gün boyunca yapılmıştır. İzmir merkez olmak kaydıyla Manisa, Bayındır, Ödemiş, Tire, Torbalı'da uçuşlar ve gösteriler yapılmıştır. İşte bu süreçte halk inanılmaz bağışlarda bulunmuştur. Nakdi yardımların yanı sıra tarla ve hayvan bağışları yapılmıştır" diyor. İzmir bağış konusundaki duyarlılığını bugün de sürdürüyor. Özellikle kurban derisi bağışında İzmir, yılda ortalama 90 ile 100 bin arasındaki bağışla lider konumda.

Tayyare Sineması ve Tayyare Apartmanı

İzmir'in havacılık tarihinde unutulmazlar arasında yerini alan bir başka konu ise İzmir'in bilinen en eski sinemalarından biri olan Tayyare Sineması. 1908 yılında açılan Pallas Sineması, 1922 yangınında az hasar görerek 1926 yılına kadar bu adla yapıyor film gösterimlerini. Sinema İzmir Teyyare Cemiyeti tarafından 1927 yılında satın alınıyor ve adı "Tayyare Sineması" olarak değiştiriliyor. 4 Mart 1930 Salı akşamı Tayyare Sineması'nda gösterimde olan filmi, o sıralarda İzmir'de olan Mustafa Kemal Atatürk de izliyor.

1933 yılında yaklaşık bir yıl süre ile ünlü Mimar Ernest Egli tarafından onarımdan geçirilen sinema, artık tiyatro oynamaya elverişli hale getirilmiş. Beşer ve altışar kişilik yedi locası olan sinemada 536 adet lüks koltuk bulunuyormuş. Akustik olarak Türkiye'deki en iyi sinemadır. Havalandırma, klima ve kalorifer düzeni olan salona, Almanya'dan sesli film oynatabilen bir film makinesi getirilmiş.

19 Mart 1948 tarihinde 250 bin liraya İzmir Belediyesi'nce satın alınan sinema, İzmir Şehir Tiyatrosu'na ve İzmir Devlet Tiyatrosu'na ev sahipliği yapmıştır. 1968 yılında sinema olarak işletilirken, iş adamı Bedri Akgerman tarafından satın alınır ve 1969 yılında sinema yıkılarak

yerine Tayyare Apartmanı adıyla konut yapılır.

Efsane teyyareci Vecihi Hürkuş'un eğitimliğinde ders

Mustafa Kılıç'tan edindiğimiz bir başka bilgi ise efsane teyyareci olarak da bilinen Vecihi Hürkuş ile ilgili. Kılıç'ın verdiği bilgiye göre, 1936 yılında THK Türkkuşu, planör eğitimlerinin verilebilmesi için Eskişehir İnönü'de Yüksek Planör Kampı açar. Bu kampta ileri seviyede uçuş eğitimleri verilecektir. Tüm Türkiye'den çok sayıda istekli olunca, kurum çözüm olarak bölgesel kurslar açarak başarılı öğrencileri seçmek ister. İzmir'deki kurs yeni düzenlenmekte olan Kültürpark arazisinde yapılır. Kursun öğretmenliğini ise Türkiye'nin baş teyyarecisi Vecihi Hürkuş yapar. Bu kurs 1936 yılının Mayıs ayında gerçekleştirilir. <http://www.kentyasam.com/index.php/2015/04/izmir-havaciliga-her-zaman-duyarli-yhbrdy-3635.html>

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category istihbarat]

[tags KARA-DENİZ-HAVA ULAŞIM DOSYASI, Saadet Erciyas, İzmir, havacılık]